

Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü

Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi

Dergiye Geliş Tarihi: 11.01.2013
Yayına Kabul Tarihi: 21.01.2013

Baş Editör: Naim Çağman
Alan Editörü: Yasin Gökbülüt

TRT Repertuarında Bulunan ve 15. – 19. Yüzyıllar Arasında Bestelenmiş Hüseyinî Makamındaki Sözlü Eserlerin Besteci, Form ve Usûlleri Üzerine Bir Araştırma¹

Arda GÖKSU^{a,2} (arda.goksu@gop.edu.tr)

^aGaziosmanpaşa Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, 60150 Tokat

Özet – Bu araştırmanın amacı, 15. yüzyıldan 19. yüzyıl sonuna kadar olan zaman diliminde, Hüseyinî makamında bestelenmiş ve TRT repertuarına girmiş sözlü eserlerin besteci, form ve usûl yönünden incelenip, yüzyıllara göre nasıl bir dağılım gösterdiklerini belirlemektir. Araştırma, belirtilen zaman diliminde Hüseyinî makamında kaç besteci tarafından kaç eser bestelendiğini, bu eserlerde en fazla kullanılan form ve usûllerin neler olduğunu tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma için gerekli olan veriler, TRT Türk Sanat Müziği sözlü eserler repertuarı ve kaynak taraması yolu ile elde edilmiş, kaynak taramasında; konu ile ilgili edvârlar, kitaplar ve bilimsel yazılar incelenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen veriler değerlendirilmiş ve sonuçlar, maddeler halinde sıralanmıştır

Anahtar Kelimeler –
Hüseyinî Makamı, Form,
Usûl.

Gaziosmanpaşa Journal of Scientific Research 2 (2013) 60-72

A Research About Composer, Form And Usûl Of Vocal Works Which Composed In Hüseyinî Maqam Between 15th – 19th Centuries In TRT Repertoire

Abstract - The aim of this research is vocal works of art composed in Hüseyinî Maqam and placed in repertoire of TRT in terms of composer, form and usûl according to centuries in time period from 15th. to at the end of the 19th. centuries. This research has been performed to determine how many works of art in Hüseyinî Maqam have been composed by how many composer in indicated time period. In addition, the most used form and usûl in these works of art has been determined. The required data for this research is obtained from vocal works of art repertoire of Turkish Classical Music of TRT and from

Keywords –
Hüseyinî Maqam, Form,
Usûl (Rhythmic Pattern).

¹Bu çalışma Haziran 2009'da Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tamamlanan "TRT Repertuarında Bulunan Bûselik ve Hüseyinî Makamlarındaki Sözlü Eserlerin Besteci, Form ve Usûl Yönünden Karşılaştırılması" başlıklı Yüksek Lisans tezinin bir bölümünden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

² Baş Yazar

literature search. In literature search, related documents, books and scientific articles have been searched. The data obtained at the end of the study and results have been evaluated and listed in order

Received: 11.01.2013

Accepted: 21.01.2013

1. Giriş

“Geniş anlamıyla tarih, her türlü olayın, maddenin veya nesnenin geçmişteki ve o anki halini konu alır. Bu anlamıyla bütün bilim dallarını tarih içerisinde mütalaa edebiliriz veya bütün bilimlere ait tarihten söz edebiliriz. Ancak bizim için tarihin esas konusu ve araştırma alanı; insanlık ve milletlerdir. Toplum halinde yaşayan insanların meydana getirdiği kültür ve medeniyet, toplum düzeni, iktisadi hayat tarihin konusunu teşkil eder. Buna bağlı olarak, sanat, dil ve edebiyat, din, ahlak, ilim, teknik, şehirleşme, idari yapı, hukuk, kısacası maddi ve manevi ortaya konan her şey tarihin konusu kapsamındadır” (Uçar, 1997: 39).

“Türk Tarihi denilince de, Türk Ulusu’nun kurmuş olduğu uygarlıkları, yapmış olduğu savaşları, bu savaşların nedenlerini, sonuçlarını ve etkilerini yine neden-sonuç ilişkisi içinde yer ve zaman göstererek inceleyen bilim dalı aklımıza gelmelidir” (Akdoğan, 1999:2).

Sanatın, dolayısıyla sanatın bir türü olan müziğin tarih bilimi ile ilgisini ortaya koyan bu tanımların yanında, Türk müzik tarihi ile ilgili olarak Yılmaz Öztuna “Türk Mûsikîsi Tarihi’nin mevzuu, Türk Mûsikîsi’nin geçmişidir. Türk Mûsikîsi ile ilgili her şey bu mevzua girer demektedir (Öztuna, 1990:453).

Bugünkü bilgilerimize göre “Türk müzik tarihi ile ilgilenen ilk kişi Rauf Yekta (1871-1935)’dir. Rauf Yekta 1913 yılında Encyclopedic de la Musique et Dictionnaire du Conservatoire adıyla Albert Lavignac (1846-1916) tarafından Paris’te yayınlanan ansiklopediye Turquie başlığı altında Türk müziğini genel hatlarıyla ve çok geniş bir özet şeklinde yazmıştır. 1. Dünya Savaşının 1914 yılında çıkması nedeniyle ancak 1922 yılında yayınlanan bu uzun yazıda, Türk müziğinin tarihine de değinen Yekta ‘Türklerde Mûsikî Tarihinine Bir Bakış’ başlığı altında ele aldığı Türk müziği tarihini dönemlere ayırma gereği duymadan ve genel hatlarıyla özetlemiştir” (Akdoğan, 1999: 1).

Rauf Yekta’dan sonra Ali Rifat Çağatay ve Mahmut Ragıp Kösemihalzade (Gazimihal) tarafından da Türk müziği tarihi ile ilgili makale ve yazılar yazılmıştır. Ancak her ikisinde de açıkça belirtilmiş bir dönemlendirme yoktur.

Türk müziği tarihini dönem anlayışı içinde ele alan kişiler; İhsan Akıner, Gültekin Oransay, Emin-Bedia-Hakan Ünkan üçlüsü,ERCÜMENT BERKER, Nazmi Özalp ve Onur Akdoğan’dur.

Bu yazarların eserlerinde Türk müziği tarihi, besteci hayatları, çalgı, makam, form ve usûller hakkında çok kıymetli bilgiler mevcuttur. Ancak bu eserlerde, çok zengin olan Türk müziği repertuarının yüzyıllara göre kapsamlı bir incelemesinin yapılmadığı ortadadır. Türk müziği makamlarının yüzyıllar içerisinde nasıl ve ne sıklıkta kullanıldıklarına, hangi bestecilerin hangi makam, form ve usûlleri nasıl kullandıklarına yönelik istatistikî bilgileri de bu çalışmalarda göremiyoruz. Bu araştırmada, hissedilen bu yokluğun üzerine gidilmiş

ve TRT repertuvarında bulunan Hüseyinî makamındaki sözlü eserler incelenmiş, yüzyıllara göre besteci, form ve usûl dağılımları belirlenmiştir. Araştırmada Hüseyinî makamının seçilmiş olmasının nedeni; bu makamın geleneksel müziğimize ait çok eski ve çok önemli, temel makamlarımızdan olması ve Safiyüddîn'e göre Edvâr-ı Meşhûre'den sayılmasıdır.

TRT repertuvarında Abdülkâdir Meragî'den önce Hüseyinî makamında sözlü eser tespit edilemediğinden dolayı çalışma, Abdülkâdir Meragî'nin yaşadığı 15. yüzyıldan başlamış ve 19. yüzyılın sonuna kadar uzanan zaman dilimiyle sınırlı tutulmuştur.

Çalışmanın daha kolay algılanabilmesi için eserlerin yüzyıllara göre ayırımları yapılmıştır. Besteciler, vefât ettikleri tarihler dikkate alınarak yüzyıllara dâhil edilmiş, 1800'lü yıllarda doğup 1900'den sonra vefât eden bestecilerin eserleri incelemeye alınmamıştır.

Hüseyinî makamında çok sayıda eser bestelenen 19. yüzyılı daha net bir biçimde sunabilmek için, bu yüzyıl, bestecilerin besteledikleri eser sayısına göre başlıklar altında sunulmuştur.

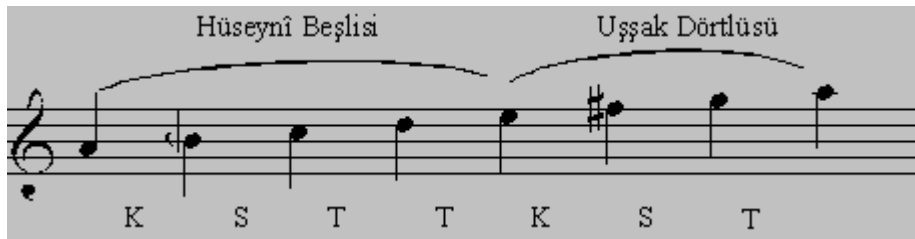
Yüzyıllara ait bilgiler ve dağılım tablolarına geçmeden önce Türk müziğinde kullanılan makam, form ve usûl terimlerinin kısa açıklamaları aşağıda yapılmıştır.

Makam

Makamın tanımı pek çok kişi tarafından yapılmıştır. Ulaşabildiğimiz en eski kaynaklardan biri olan Nâsır Abdülbâkî Dede'nin edvârında makam: "Asıl unsurlarıyla işitildiğinde, kendine özgü bir bütünlük, kişilik gösteren ve başka parçalara bölünmesi (başka şeye benzetilmesi) mümkün olmayan ezgidir" diye tanımlanmıştır (Tura, 2006: 35).

Hüseyinî Makamı

Nâsır Abdülbâkî Dede'ye göre Hüseyinî makamı şöyle açıklanmıştır: "Hüseyinî perdesinden başlayıp Nevâ, Çârgâh, Segâh ve Dügâh perdesine inip orada karar verir. Hüseyinî'den yukarı Evç, Gerdâniye, Muhayyer perdelerine çıkabilir; Dügâh'dan aşağı da Râst perdesine inebilir. Bu makam üzerinde, eskilere göre daire konusundan başka görüş ayrılığı yoktur"(Tura, 2006: 37). Hüseyinî makamının dizisi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1. Hüseyinî Makamı Dizisi

"Bu dizide "niseb-i şerife" den sekiz tanesi vardır: Bir tane tam sekizli, dört tane tam beşli, üç tane tam dörtlü"(Akdoğan, 1993: 46).

Form

Kazım Uz'un (1873–1943) “Musiki İstılâhatı” başlığıyla 1894 yılında yayınladığı, Divan küğünün basılan ilk sözlüğü olan kitapçıkta form (biçim): “Bir bağdanın yapısının ana çizgileri” olarak tanımlanmıştır (Oransay, 1964: 13).

Usûl

‘Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri’ kitabında İsmail Hakkı Özkan usûlün tanımını şöyle yapmıştır: “Vuruşlarının kıymetleri birbirine eşit veya eşit olmayan, fakat mutlaka muhtelif kuvvetli, yarı kuvvetli ve zayıf zamanların belli bir şekilde sıralanmasıyla meydana gelen belli kalıplar halindeki sayı veya vuruş guruplarına usûl denir” (Özkan, 1998: 561).

15. Yüzyıl

Hüseyinî makamında 15. yüzyıldan bize kalan tek eser Abdülkâdir Meragî’ye aittir. Meragî, eserini klâsik müziğimizin en gösterişli formlarından biri olan Kâr formunda bestelemiş ve Muhammes usûlünü tercih etmiştir. Bu eser, form ve usûl itibariyle Hüseyinî makamındaki ilk örnek olarak Türk müzik tarihine geçmiştir.

Tablo 1. 15. YY ’da Hüseyinî Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Abdülkâdir Meragî	1	Şâhâ zî lûtf eger nazarî sûy-i mâ(Kâr-ı şâhâ zî lûtf)	Kâr	Muhammes

16. Yüzyıl

TRT Repertuarında 16. yüzyılda Hüseyinî makamında bestelenmiş sözlü eser yoktur.

17. Yüzyıl

3 besteciden 6 eserin bize ulaştığı 17. yüzyıl, Hüseyinî makamındaki ilk Ağır Semâî, Beste ve İlâhi formlarının kullanıldığı yüzyıldır. A.S., Beste ve İlâhî formları ikişer kez kullanılmıştır. Yine bu yüzyılda Aksak Semâî, Haffif, Sofyan, Nîm Evsat ve Ağır Aksak Semâî usûlleri Hüseyinî makamında ilk defa kullanılmışlardır. 6 eserin dördü lâ-dînî olup diğer ikisi dînîdir. Hüseyinî makamındaki ilk dînî eserlere bu yüzyılda rastlanmıştır. İlâhî formunda olan bu eserler Hâfız Post tarafından bestelenmiştir.

Tablo 2. 17. YY.' da Hüseyinî Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Hâfız Kumral (Mehmet Efendi)	1	Cemâlin mihr-i âlem-tâb'a benzer	A.S.	Aksak Semâî
Hâfız Post	2	Çektim el ümmîd-i vasl-ı yârdan şimden gerû	Beste	Hafîf
Hâfız Post	3	Çün sana gönlüm müptelâ düştü	Îlâhî	Sofyan
Hâfız Post	4	Hak'dan özge nesne yokdur gayrıdan ümmîdi kes	Îlâhî	Nîm Evsat
Şeştarî Murat Ağa	5	Çeşm-i bed-keş be-çeşm-i mestet ne-rezed	A.S.	Ağır Aksak Semâî
Şeştarî Murat Ağa	6	Leşker keşîd aşk dilem terk-i can girift	Beste	Muhammes

18. Yüzyıl

18. yüzyılda 17. yüzyıla oranla besteci ve bestelenen eser sayısında önemli bir artış olmuştur. Bu yüzyılda 9 besteci tarafından 15 eser bestelenmiştir. Bestelenen eserlerin on üçü lâ-dînî olup, diğer ikisi dînîdir. Dînî eserler, Mustafa Efendi (Çalâkzâde) tarafından bestelenmiştir ve ikisi de Îlâhî formunda, Nîm Evsat usûlündedir. Aynı şekilde Tâb'î Mustafa Efendi de yazmış olduğu iki eserinde aynı form (Yürük Semâî) ve aynı usûlü (Y.S.) kullanmıştır. Bu yüzyılda en çok kullanılan form 5 kez ile Beste formu olmuştur. Y.S. formu 4 kez kullanılırken, Îlâhî, Şarkı ve A.S. formları ikişer kere kullanılmıştır. Remel, Zencîr, Ağır Aksak, Aksak, Çenber ve Berefşan usûlleri Hüseyinî makamında ilk kez bu yüzyılda kullanılmış olan usûllerdir. 18. yüzyıl bestecilerinden Ebû-Bekir Ağa iki eserinde, Zaharya ise 3 eserinde büyük usûl kullanmıştır. Büyük usûl kullanılan eserlerin beşi de Beste formundadır. Zaharya bu yönüyle incelenen zaman dilimindeki tek bestecidir.

Tablo 3. 18. YY.' da Hüseyinî Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Ebû-Bekir Ağa	1	Cânım yerine geldi ki cânânımı gördüm	Beste	Remel
Ebû-Bekir Ağa	2	Senin'çün hâb-ı rahat çeşm-i giryânıma düşmandır	Beste	Zencîr
Kara İsmail Ağa	3	Gönüller uğrusu bir yâr-i bî-amânım var	Y.S.	Yürük Semâî
Mustafa Efendi (Çalâkzâde)	4	İdelim cevlan kılalım seyrân	Îlâhî	Nîm Evsat
Mustafa Efendi (Çalâkzâde)	5	Sensin bize bizden yakın	Îlâhî	Nîm Evsat
Şivelioglu Yorgaki	6	Şem'-i hüsnün rûyine pervâneyim	Şarkı	Ağır Aksak

Şeyhülislam Es'ad Efendi	7	Ey şeh-i kişver-i nâz ü nahvet	Y.S.	Yürük Semâî
Tâb'î Mustafa Efendi	8	Ben gibi sana âşık-ı üftâde bulunmaz	Y.S.	Yürük Semâî
Tâb'î Mustafa Efendi	9	Dök dîdeden eşk-i teri sermâyesiz olmaz	Y.S.	Yürük Semâî
Tahir Efendi (Halifezade)	10	Ey dil sev ol perî-veş'i bu hüsn ü ân ile	A.S.	Aksak Semâî
Tanbûrî Mustafa Çavuş	11	Bir dilberdir beni yakan	Şarkı	Aksak
Zaharya	12	Cemâlin âteş-i câmiyle bir şem-i şebistandır	Beste	Çenber
Zaharya	13	Nigâha ruhsat olmuş n'eyleyim	Beste	Çenber
Zaharya	14	Şebnem gibi saçlısın hûn-i eşk-i pür-revânım	Beste	Bereşan
Zaharya	15	Tal'atın devr-i kamerde	A.S.	Aksak S.

19. Yüzyıl

19. yüzyıl Hüseyinî makamının oldukça rağbet gördüğü bir dönem olmuştur. Bu yüzyılda 18 farklı besteci tarafından 43 eser yazılmıştır. Şarkı formunun egemen olduğu bu yüzyıl, Tevşih formunun Hüseyinî makamında kullanıldığı ilk yüzyıldır. Devr-i Hindî, Evsat, Ağır Düyek, Curcuna, Türk Aksağı, Oynak ve Düyek usûllerine ilk kez bu yüzyılda rastlanmıştır. 19. yüzyıl bestecilerinden olan Hacı Arif Bey, Hacı Fâik Bey, Nikoğos Ağa, Rif'at Bey ve Şevki Bey gibi isimler Şarkı formunu zirveye taşımışlardır. Bu yüzyılda üretilen 43 Hüseyinî eserin yalnızca beşi dînî olup, diğer 38 eser lâ-dînîdir. Dolayısıyla 19. yüzyıl lâ-dînî müziğin hâkim olduğu bir zaman dilimidir.

19. Yüzyıl A – Nikoğos Ağa

19. yüzyıl bestecilerinden olan Nikoğos Ağa, incelenen zaman diliminde 9 eser ile Hüseyinî makamında en çok eser besteleyen kişi olmuştur. Bilhassa şarkılarıyla tanınmış bir besteci olan Nikoğos Ağa'nın bütün Hüseyinî eserleri Şarkı formundadır. Eserlerinde Aksak, Sofyan, Düyek ve Ağır Aksak olmak üzere 4 çeşit usûlü tercih etmiştir. En çok kullandığı usûl 3 kez ile Aksak usûlü olmuştur.

Tablo 4. Nikoğos Ağa'nın Hüseyinî Makamında Bestelediği Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Nikoğos Ağa	1	Bir yana eđdir fes'in ey nevcivan	Şarkı	Aksak
Nikoğos Ağa	2	Ciğirim pâresi goncem bizi teşrif edecek	Şarkı	Sofyan
Nikoğos Ağa	3	Döker kâküllerin sünbül	Şarkı	Düyek

Nikoğos Ağa	4	Gördüğüm gün rûyini ey mehlîka	Şarkı	Ağır Aksak
Nikoğos Ağa	5	Meh-cemâlin görmek için ağlarım	Şarkı	Düyek
Nikoğos Ağa	6	Mest-i zehr-i firkat-i hicrânınım	Şarkı	Ağır Aksak
Nikoğos Ağa	7	Nev goncesin bu dil hezâr	Şarkı	Aksak
Nikoğos Ağa	8	Serde sevdâ dilde gam sînemde peykân-ı keder	Şarkı	Ağır Aksak
Nikoğos Ağa	9	Seyr ederken sebz-i sahn-ı gülşeni	Şarkı	Aksak

19. Yüzyıl B – Rif'at Bey

Dede Efendi'nin torunu olan Rif'at Bey, Hüseyinî makamında 7 eser besteleyerek, 19. yüzyılda Hüseyinî makamında en çok eser besteleyen ikinci kişi olmuştur. Şarkı formunu geliştirenlerin başında gelen bir isim olan Rif'at Bey, Hüseyinî makamında 5 Şarkı, 2 İlâhî bestelemiştir. Eserlerinde Düyek, Türk Aksağı, Aksak, Ağır Aksak, Aksak Semâî ve Devr-i Hindî olmak üzere 6 farklı usûl kullanmıştır. En çok kullandığı usûl 2 kez ile Aksak usûlü olmuştur.

Tablo 5. Rif'at Bey'in Hüseyinî Makamında Bestelediği Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Rif'at Bey	1	Arştaki meskenindir yâ Hüseyin ibn-i Ali	İlâhî	Düyek
Rif'at Bey	2	Ey gonce-i nevres nihâl aşkınla oldum bî-mecâl	Şarkı	Türk Aksağı
Rif'at Bey	3	Ey gül yüzüne âşık olan gülşeni n'eyler	Şarkı	Aksak
Rif'at Bey	4	Görünür mü gayrı âlem dîdeme	Şarkı	Ağır Aksak
Rif'at Bey	5	Pek arzu eyler görmeyi canım	Şarkı	Aksak Semâî
Rif'at Bey	6	Şah-ı iklim-i risalet doğduğu şebdir bu şeb	İlâhî	Devr-i Hindî
Rif'at Bey	7	Vaslınla cânâ pek neş'elendim	Şarkı	Aksak

19. Yüzyıl C – Şevki Bey

Hacı Arif Bey'in en seçkin öğrencilerinden olan Şevki Bey 31 yıllık kısa bir hayat sürmüştür. "Otuz bir yıllık bu genç ömrün, on yıllık süresi içinde ortaya koymuş olduğu bin eserden günümüze bir beste, bir yürük semâî olmak üzere 210'a yakın şarkısı gelebilmiştir" (Özalp, 2000:615).

Şevki Bey 19. yüzyılda Hüseyinî makamında 5 eser bestelemiştir. Bestelediği olduğu bu eserlerin hepsi Şarkı formunda olup, eserlerinde Ağır Aksak, Curcuna ve Türk Aksağı usûllerini tercih etmiştir. Hüseyinî makamında Şefik Bey ile beraber Curcuna usûlünü kullanan ilk bestecilerdendir.

Tablo 6. Şevki Bey'in Hüseyinî Makamında Bestelediği Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Şevki Bey	1	Çekmesin endişe gönlüm iftirâk-ı âtiye	Şarkı	Ağır Aksak
Şevki Bey	2	Eller ile ol yâri görünce bakakaldım	Şarkı	Curcuna
Şevki Bey	3	Hicrân oku sînem deler olmaktadır hâlim beter	Şarkı	Türk Aksağı
Şevki Bey	4	Kâkülün oldu esîr-i dil ü cânım ezeli	Şarkı	Curcuna
Şevki Bey	5	Nedir bu hâletın ey meh-cemâlim	Şarkı	Curcuna

19. Yüzyıl D – Hacı Arif Bey

Türk müziğinin en büyük Şarkı formu bestecilerinden biri olarak kabul edilen Hacı Arif Bey, 19. yüzyılda Hüseyinî makamında 4 eser bestelemiştir. Eserlerinin üçü Şarkı, biri İlâhî formundadır. Bestekâr, eserlerinde Sofyan, Evsat, Aksak ve Devr-i Hindî usûllerini kullanmıştır.

Tablo 7. Hacı Arif bey Bey'in Hüseyinî Makamında Bestelediği Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Hacı Arif Bey	1	Bana lûtf eyler iken sen	Şarkı	Sofyan
Hacı Arif Bey	2	Mahzen-i esrâr-ı şâh-ı Mürtezâ'sın yâ Hüseyin	İlâhî	Evsat
Hacı Arif Bey	3	Mihnet-i aşka devâ âsân değil	Şarkı	Aksak
Hacı Arif Bey	4	Nâvek-i hicrin gönülde yâresi	Şarkı	Devr-i Hindî

Hacı Faik Bey

Hüseyinî makamındaki tüm eserlerinde Şarkı formunu kullanan Hacı Fâik Bey, eserlerinde Ağır Düyek, Ağır Aksak Semâî ve Aksak olmak üzere üç farklı usûl kullanmıştır.

Tablo 8. Hacı Faik Bey'in Hüseyinî Makamında Bestelediği Sözlü Eserler

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Hacı Fâik Bey	1	Ağlama ey âşık-ı mihnetzede gel yanıma	Şarkı	Ağır Düyek
Hacı Fâik Bey	2	Dil verme gönül aşka ki aşk âfet-i candır	Şarkı	Ağır Aksak Semâî
Hacı Fâik Bey	3	N'eyleyim bî-çâre dil encâmı kâr	Şarkı	Aksak

19. Yüzyıl E - İki Eseri Bize Ulaşan Bestecilerin Eserleri

19. yüzyılda Hüseyinî makamında 2 eser besteleyen besteciler İsmet Ağa ve Medenî Aziz Efendi'dir. İki bestekâr da eserlerinde Şarkı formunu tercih etmişlerdir. İsmet Ağa eserlerinde Oynak ve Ağır Aksak usûllerini kullanırken, Medenî Aziz Efendi, Düyek ve Ağır Düyek usûllerini tercih etmiştir. Araştırmanın kapsadığı zaman içerisinde Hüseyinî makamında Oynak usûlünü kullanan tek besteci İsmet Ağa'dır.

Tablo 9. Hüseyinî Makamında İki Eser Besteleyen Bestecilerin Sözlü Eserleri

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
İsmet Ağa	1	Bende yüz yok pâyine yüz sürmeğe	Şarkı	Oynak
İsmet Ağa	2	Bendeni gördükce sen ey mehlika	Şarkı	Ağır Aksak
Medenî Aziz Efendi	3	Bahçede gördüm üç güzel	Şarkı	Düyek
Medenî Aziz Efendi	4	Değmesin bu yâreme ağıyar eli	Şarkı	Ağır Düyek

19. Yüzyıl F - Bir Eseri Bize Ulaşan Bestecilerin Eserleri

Bu yüzyılda Hüseyinî makamında 11 farklı besteci, birer eser bestelemiştir. 11 eserin sekizi Şarkı, biri A.S., biri Tevşih ve diğeri de İlâhî formundadır. Bu eserlerde 3 Düyek, 2 Devr-i

Hindî, 2 Evsat, 1 Aksak Semâî, 1 Aksak, 1 Sofyan ve 1 Curcuna olmak üzere 7 farklı usûl kullanılmıştır.

Tablo 10. Hüseyinî Makamında Bir Eser Besteleyen Bestecilerin Sözlü Eserleri

Bestecinin Adı	Eser No.	Eser Adı	Eserin Formu	Eserin Usûlü
Enderûnî Vâsıf	1	Yine yol göründü nazlı cânâne	Şarkı	Devr-i Hindî
Hâfız Mehmet Eşref Efendi	2	Dil-rübâsın sevdiğim yoktur nazîrin bî-riyâ	Şarkı	Devr-i Hindî
Kemâni Rızâ Efendi	3	Hüsünde varken bu âb ü tâbın	Şarkı	Düyek
Kömürcüzâde Mehmet Ef. H.	4	Açıldı gonce-i baharım pür oldu	A.S.	Aksak Semâî
Lâtif Ağa	5	Ravzana çün yüz süren bulur aman	Tevşih	Evsat
Mahmut Celaledin Paşa	6	Sevdiğim cemâlin çünki göremem	Şarkı	Aksak
Markar Ağa	7	Düşünüp bir hülyâ kurdum	Şarkı	Sofyan
Sebuh	8	Sünbül aldım destime	Şarkı	Düyek
Serkis Nurlıyan (Şair)	9	Efendim gönlüm sendedir	Şarkı	Düyek
Şefik Bey	10	Şu köylünün yosma kızı yanakları kıpkırmızı	Şarkı	Curcuna
Zekâi Dede	11	Andelîb-i bâğ-ı hicrân olmuşam yâ Rabbenâ	İlâhî	Evsat

15. – 19. YY. Arasında Hüseyinî Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserlerin Besteci ve Eser Sayısı Dağılımı

15. yüzyılda Hüseyinî makamında 1 besteci tarafından 1 eser bestelenmiştir.

16. yüzyılda Hüseyinî makamında eser veren besteci yoktur.

17. yüzyılda Hüseyinî makamında 3 besteci tarafından 6 eser bestelenmiştir.

18. yüzyılda Hüseyinî makamında 9 besteci tarafından 15 eser bestelenmiştir.

19. yüzyılda Hüseyinî makamında 18 besteci tarafından 43 eser bestelenmiştir.

En fazla Hüseyinî eser 19. yüzyılda bestelenmiştir. 18 farklı besteci tarafından 43 eser yazılmıştır.

Tablo 11. Hüseyinî Makamının Besteci ve Eser Sayısı Dağılımı

Yüzyıl	Besteci Sayısı	Bestelenen Eser Sayısı
15.	1	1
17.	3	6
18.	9	15
19.	18	43
TOPLAM	31	65

Tablo 12. 15 – 19. YY. Arasında Hüseyinî Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserlerin Form Dağılımı

Sıra No.	Form	15. YY.	17. YY.	18.YY.	19. YY.	TOPLAM
1	Ağır Semâî	-	2	2	1	5
2	Beste	-	2	5	-	7
3	İlâhî	-	2	2	4	8
4	Kâr	1	-	-	-	1
5	Şarkı	-	-	2	37	39
6	Tevşih	-	-	-	1	1
7	Y.S.	-	-	4	-	4
TOPLAM		1	6	15	43	65

Sınırlanan zaman içerisinde 7 farklı form kullanılmıştır

Tablo 13. 15 – 19. YY. Arasında Hüseyinî Makamında Bestelenmiş Sözlü Eserlerin Usûl Dağılımı

Sıra No.	Usûl	15. YY.	17. YY.	18. YY.	19. YY.	TOPLAM
1	Ağır Aksak	-	-	1	6	7
2	A. A. Semâî	-	1	-	1	2
3	Ağır Düyek	-	-	-	2	2
4	Aksak	-	-	1	8	9
5	Aksak Semâî	-	1	2	2	5
6	Berefşan	-	-	1	-	1
7	Curcuna	-	-	-	4	4
8	Çenber	-	-	2	-	2
9	Devr-i Hindî	-	-	-	4	4
10	Düyek	-	-	-	7	7
11	Evsat	-	-	-	3	3
12	Hafif	-	1	-	-	1
13	Muhammes	1	1	-	-	2
14	Nîm Evsat	-	1	2	-	3
15	Oynak	-	-	-	1	1
16	Remel	-	-	1	-	1
17	Sofyan	-	1	-	3	4

18	Türk Aksağı	-	-	-	2	2
19	Yürük Semâî	-	-	4	-	4
20	Zincir	-	-	1	-	1
TOPLAM		1	6	15	43	65

Sınırlanan zaman içerisinde 20 farklı usûl kullanılmıştır.

2. Sonuç

Araştırmanın sonucunda TRT repertuvarında bulunan Hüseyinî makamındaki sözlü eserler ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Sınırlanan zaman içerisinde Hüseyinî makamında 21 bestecinin, 6 değişik formda, 15 farklı usûlde 35 eser bestelediği tespit edilmiştir.
- 17. yüzyılda Hüseyinî makamında bestelenen tek eser Kârçe formunda ve Muhammes usûlündedir.
- 18. yüzyılda Hüseyinî makamında 3 farklı form 5 değişik usûlle bestelenmiştir.
- 19. yüzyılda Hüseyinî makamında 5 farklı form 14 değişik usûlle bestelenmiştir.
- Hüseyinî makamında en çok eser besteleyen besteciler 19. yüzyıldadır.
- Hüseyinî makamında en çok eser veren besteci 5 eser ile İsmail Dede Efendi'dir.
- Sınırlanan zaman içerisinde en çok kullanılan form Şarkı (24 kez) formudur.
- Sınırlanan zaman dilimi içerisinde Hüseyinî makamındaki ilk ve tek Kâr'a 19. yüzyılda rastlanmıştır.
- Sınırlanan zaman dilimi içerisinde Hüseyinî makamında en çok kullanılan usûl Aksak usûlüdür.
- Sınırlanan zaman dilimi içerisinde Hüseyinî makamında dînî hiçbir esere rastlanmamıştır.
- İncelenen yüzyıllarda lâ-dînî müziğin egemen olduğu görülmektedir.
- Şarkı formunun büyük bestecisi Hacı Arif Bey'in TRT repertuvarında Hüseyinî makamında sadece 1 eserinin bulunması (Şarkı formunda) dikkat çekicidir.
- Sınırlanan zaman içerisinde Hüseyinî makamında eser veren kadın besteci yoktur.
- Şarkı formunun yüzyıllar ilerledikçe artması ve 19. yüzyılda Hüseyinî makamında büyük bir farkla en çok kullanılan form olmasının nedenleri ayrı bir araştırma konusudur.

Kaynakça

Akdoğu, O. (1993). *Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri - H.S. Arel*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Akdoğu, O. (1999), *Ulusal Müzikoloji Dergisi*, 1: 2.

Ezgi, S. (1933), *Nazarî ve Amelî Türk Musikisi*, İstanbul: Milli Mecmua Matbaası.

Oransay, G. (1964), *Musiki Istilâhatı*, Ankara: Küğ Yayını.

Özalp, M. N. (2000). *Türk Musikisi Tarihi*. Ankara: M. E. B. Yayınları.

Özkan, İ.H. (1998), *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Öztuna, Y. (1990), *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, (Cilt 2, s.453). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

TRT. (1995), *TRT Türk Sanat Müziği Sözlü Eserler Repertuarı*, Ankara: TRT Yayınları.

Tura, Y. (2006), *Tedkîk ü Tahkîk (İnceleme ve Gerçeği Araştırma-Nâsır Abdülbâkî Ded)*, İstanbul: Pan Yayıncılık.

Uçar, Ş. (1997), *Tarih Felsefesi Meseleleri*, İstanbul: Nehir Yayınları.

Yekta, R. (1986), *Türk Musikisi (Çev. Orhan Nasuhioğlu)*, İstanbul: Pan Yayıncılık.